

Ἀπὸ τὴν μίνησιν τῶν Ἰδεῶν

ΣΥΝΤΟΜΗ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ MC CRACKEN *

Τοῦ κ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ Ε. ΜΠΑΛΑΣΚΑ

Τῆς Διευθύνσεως Οἰκονομικῶν Μελετῶν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος

Ἡ μετάφραση καὶ δημοσίευση τῆς πολυσυζητημένης ἐκθέσεως τῆς Ἐπιτροπῆς McCracken, ἀπὸ τὸ περιοδικὸ « Σ π ο υ δ α ῖ » ὑπῆρξε χρήσιμη καὶ διαφωτιστική, γιατί ἔδωσε τὴ δυνατότητα στοὺς σπουδαστὲς κυρίως νὰ γνωρίσουν τὰ γενικότερα προβλήματα ποὺ παρουσιάζονται, καὶ τὶς πιθανὲς καὶ ἐναλλακτικὲς λύσεις ποὺ προτείνονται γιὰ τὴν ἐπαναφορὰ τῆς διεθνοῦς οἰκονομίας στὴν πλήρη ἀπασχόληση καὶ τὴ σταθερότητα τῶν τιμῶν. Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ ἀποτελεῖ μίᾳ ἀκόμη ἄποψη στὴ μελέτη καὶ κριτικὴ τῆς Ἐκθέσεως McCracken ἢ ὅποια ἔριξε τὸν προβολέα τῆς σὲ ἐπὶ μέρους προβλήματα ποὺ ἀντιμετωπίζουν κυρίως οἱ βιομηχανικὲς χώρες τοῦ ΟΟΣΑ.

Εἴτε συμφωνεῖ κανεὶς εἴτε διαφωνεῖ ἢ διατηρεῖ τὶς ἐπιφυλάξεις του μὲ τὴν ἀνάλυση, τὰ πορίσματα καὶ τὶς προτάσεις τῆς Ἐκθέσεως Mc Cracken εἶναι ἀναμφισβήτητο τὸ γεγονὸς ὅτι αὐτὴ ἔδωσε τὸ ἔναυσμα σὲ μίᾳ πληθώρα ἐποικοδομητικῶν δημοσιεύσεων, συζητήσεων καὶ σκέψεων πάνω στοὺς σημερινὸ πρόβλημα τοῦ στασιμοληθροτισμοῦ καὶ τῆς ἀναστολῆς τῶν ἐπενδύσεων ποὺ μαστίζει τὶς βιομηχανικὲς οἰκονομίες τῆς Δύσεως.

Σύμφωνα μὲ τὴν Ἐκθεση Mc Cracken «ἡ κρίση ποὺ περνάει σήμερα τὸ καπιταλιστικὸ σύστημα ὀφείλεται κατὰ τὸ μεγαλύτερο μέρος του, σὲ μίᾳ ἀτυχή σειρὰ ἀπὸ shocks στὴν οἰκονομία — τὰ ὅποια δὲν φαίνεται νὰ ἐπαναληφθοῦν τουλάχιστο σ' αὐτὴν τὴν κλίμακα — καθὼς καὶ ἀπὸ ἓνα ἀριθμὸ σφαλμάτων στὴν οἰκονομικὴ πολιτικὴ, τὰ ὅποια εἶναι δυνατὸ νὰ ἀποφευχθοῦν στοὺς μέλλον».

* Τὸ κείμενο αὐτὸ εἶναι μέρος ἀπὸ εἰσήγηση τοῦ γράφοντος ποὺ ἔγινε τὸν Νοέμβριο τοῦ 1977 στὰ πλαίσια σειρᾶς σεμιναρίων τοῦ Ἐπιστημονικοῦ προσωπικοῦ τῆς Διευθύνσεως Οἰκονομικῶν Μελετῶν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος μὲ θέμα: «τὴν ἀνάλυση καὶ τὸν σχολιασμὸ τῆς Ἐκθέσεως Mc Cracken».

Με προεξέχοντα στοιχεία, αίτια και αιτιατά, τὸ στασιμοπληθωρισμὸ (ἀνεργία, ἀνοδικὰ ἐπίπεδα τιμῶν καὶ μισθῶν - ἡμερομισθίων) καὶ τὴν ἀνάσχεση τῶν ἐπενδύσεων (ὕψηλὴ σχέση κόστους - τιμῶν, φθίνοντα κέρδη, δυσμενεῖς προσδοκίαι), ἡ Ἐκθεση προτείνει σειρά μέτρων νομισματικῆς, δημοσιονομικῆς, εἰσοδηματικῆς κλπ. πολιτικῆς στὰ ὁποῖα μέτρα πρωταρχικὸ ρόλο θὰ παίξει ἡ ἐπέκταση τῆς ζητήσεως, ἐπέκταση — κατὰ τὴν Ἐκθεση πάντοτε — ἀρκετὰ ἰσχυρὴ ὥστε νὰ μειώσει τὴν ἀνεργία μὲ βραδὺ ρυθμὸ, ἀλλὰ ἐλεγχόμενη μὲ τέτοιο τρόπο ὥστε νὰ μὴν ἀναζωπυρώσει τὸ συνεχιζόμενον πληθωρισμὸ. Ἔτσι, ἡ Ἐκθεση ὑποστηρίζει ὅτι, μὲ τὰ κλασικὰ ἐργαλεῖα τῆς θεωρητικῆς οἰκονομίας καὶ τὰ συμβατικὰ μέτρα τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς εἶναι δυνατὸ νὰ ἀντιμετωπισθεῖ ἀποτελεσματικὰ ἡ παρούσα κρίση καὶ νὰ ἐπανεέλθει ὁ συρμὸς τῆς Διεθνοῦς Οἰκονομίας στὴν κανονικὴ του τροχιά τῆς πλήρους ἀπασχολήσεως καὶ τῆς σταθερότητας τῶν τιμῶν. Πράγματι, διαβάζοντας κανεὶς τὴν Ἐκθεση Mc Cracken, παρατηρεῖ ὅτι ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά δίνεται ἰδιαίτερη ἔμφαση στὶς κυκλικὲς οἰκονομικὲς διακυμάνσεις, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ὑποτιμῶνται οἱ μεταβολὲς στὴ δομὴ τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν καθὼς καὶ στὴ διεθνή οἰκονομία.

Ἡ ἄποψη αὐτὴ, νὰ ἀποδίδεται δηλαδή ἡ παρούσα κρίση κυρίως στὴν ἀνακύκληση τῆς Διεθνοῦς Οἰκονομίας, δὲν φαινόταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀρκετὰ πειστικὴ, Ἄντίθετα ἡ ἄποψη ὅτι ἡ κρίση ὀφείλεται στὴ μακροχρόνια καὶ σταδιακὴ διαρθρωτικὴ μεταβολὴ τοῦ μικτοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος κερδίζει καθημερινὰ ἔδαφος καὶ ἡ ἐπιβεβαίωση μᾶς ἔρχεται ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ Γεν. Γραμματέα τοῦ ΟΟΣΑ, στὴν τελευταία του Ἐκθεση, ποὺ ἔκανε ἕξι μῆνες μετὰ τὴν παραλαβὴ τῆς Ἐκθέσεως Mc Cracken καὶ ποὺ ἀρχίζει ἔτσι :

«Τὰ πρόσφατα γεγονότα ἀσφαλῶς ἠξήσαν τὴν διαφορὰ μεταξὺ μακροοικονομολόγων καὶ στρουκτουραλιστῶν. Ἀλλὰ τὰ ἴδια γεγονότα ἀσφαλῶς ἐπιβεβαιώνουν ὅτι καὶ οἱ δύο σχολὲς ἔχουν δίκιο. Ὑστερα ἀπὸ τὴν ἔντονη καὶ συγχρονισμένη κυκλικὴ κύμανση τῆς παγκοσμίου ζητήσεως — δηλαδή τὴν ὑπερεπέκταση τοῦ 1972 - 73 καὶ τὴν ὑφεση τοῦ 1974 - 75 — ὑπῆρξε προφανῆς ἀνάγκη μιᾶς καλοζυγισμένης καὶ σταθερότερης διαχειρίσεως τῆς πολιτικῆς ζητήσεως καθὼς καὶ πλεόν ἀποτελεσματικὴ διεθνῆς συνεργασία ἐπ' αὐτῶν. Ἐξ ἴσου προφανῶς, ὅμως, μιὰ καλλίτερη διαχείριση τῆς συνολικῆς ζητήσεως δὲν θὰ λύσει ἀπὸ μόνη τῆς τὰ προβλήματα ἐντόνου διαρθρωτικῆς μορφῆς.»¹

Ἡ Οἰκονομικὴ Πολιτικὴ τὴν ὁποία ἀκολούθησαν οἱ χώρες τοῦ ΟΟΣΑ — σύμφωνα μὲ τὶς κατευθυντήριες ὁδηγίες τῆς Ἐκθέσεως Mc Cracken — δὲν ὑπῆρξε ἀποτελεσματικὴ. Κατὰ τὸν Γεν. Γραμματέα τοῦ ΟΟΣΑ πάντοτε, πρόσφατα στοιχεία τρεχουσῶν ἐξελίξεων προδιαγράφουν ἀπόκλιση τῶν Οἰκονομιῶν πρὸς τὰ κάτω ἀπὸ τὴν προκαθορισμένη πορεία τους ἔτσι ποὺ — «ἐφόσον ἡ πρόγνωση αὐτὴ ἐπιβεβαιωθεῖ — ἀπαιτεῖται πλεόν διαρθρωτικὴ ἐνέργεια».

Ἡ Ἐκθεση Mc Cracken, ἐξ ἄλλου, ἐμφανίζεται ἕνα χρόνον ἀργότερα ἀπὸ

(1) Βλ. μετάφραση τῆς Ἐκθέσεως στὸν Οἰκονομικὸ Ταχυδρόμο τῆς 10/11/77, τεύχος 1227.

τὸ Συμπόσιο τῆς Bruge Week 1976² πού ὑποστήριξε ὅτι θὰ πρέπει πλέον νὰ δοθεῖ ἔμφαση στῆ συζήτηση τῶν διαρθρωτικῶν σχέσεων πού ἀποτελοῦν τὸ ὑπόβαθρο τῶν κυκλικῶν διακυμάνσεων καὶ στὶς μεταβολές τῶν σχέσεων αὐτῶν. Ἔτσι, ἡ Ἔκθεση Mc Cracken ἔρχεται σὰν ἓνας ἐπίμονος καὶ σκόπιμος ἀντίλογος σὲ μιὰ προσπάθεια νὰ διαφυλάξει καὶ νὰ ἐπαναφέρει τὸ γόητρο τῆς ἀτέρμονης παραδοσιακῆς οἰκονομικῆς θεωρίας καὶ πολιτικῆς. Αὐτὰ ὅσον ἀφορᾷ τὴν οὐσία καὶ σημασία τῆς Ἐκθέσεως Mc Cracken.

Θὰ ἤθελα τώρα σὲ συντομία νὰ φέρω στῆ συζήτηση τέσσερα χαρακτηριστικά στοιχεῖα — λίγο πολὺ γνωστὰ — τὰ ὁποῖα κατὰ τὴ γνώμη μου ἔχουν ἄμεση σχέση μὲ τὴν ἀνατροπὴ τῶν προσδοκιῶν τῶν ἐπενδυτῶν καὶ τὴν ἀναστολὴ τῶν ἐπενδύσεων. Τὸ πρῶτο εἶναι ὁ νεοπροστατευτισμὸς πού ἐπικρατεῖ σήμερα στὶς βιομηχανικὲς χώρες. Εἶναι γνωστὴ ἡ διακριτικὴ πολιτικὴ πού ἐξασκεῖται μὲ τὰ μὴ δασμολογικὰ ἐμπόδια στὸ διεθνὲς ἐμπόριο. Εἶναι ἐπίσης γνωστὲς οἱ ἐπιλεκτικὲς συμφωνίες αὐτοπεριορισμοῦ τῶν ἐξαγωγῶν — ἰδιαίτερα τῶν ἀναπτυσσόμενων. Ἡ πολιτικὴ αὐτὴ ἐφαρμόζεται σὲ μιὰ περίοδο πού τὰ ὅρια τοῦ ρυθμοῦ αὐξήσεως τοῦ ἐξωτερικοῦ ἐμπορίου ἀνάμεσα στὶς βιομηχανικὲς χώρες ἐξαντλοῦνται καὶ περαιτέρω αὐξηση τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου ἀναμένεται ἀπὸ τὶς ἀναπτυσσόμενες χώρες. Ἀναμφισβήτητα ἡ ἐξασθένιση τοῦ διεθνoῦς ἐμπορίου πού παρατηρεῖται δὲν θὰ πρέπει νὰ ὀφείλεται ἐξ ὀλοκλήρου στὴν κάμψη τῆς διεθνoῦς ζήτησεως.

Ἐνα στοιχεῖο ἀβεβαιότητας στῆ διεθνῆ οἰκονομία πού ἀποθάρυνε τὶς ἐπενδύσεις ἦταν ἡ κρίση τοῦ πετρελαίου πού ἦρθε σὰν ἐπιστέγασμα τῆς σωρευτικῆς διαρθρωτικῆς διαδικασίας τῶν Οἰκονομιῶν τῆς Δύσεως καὶ ἔχει ἐπιφέρει τεράστιες μεταβολές στὸ σύμπλεγμα καὶ στῆ διάρθρωση τοῦ κόστους τῶν οἰκονομιῶν τῆς Δ. Εὐρώπης καὶ τῆς Ἰαπωνίας κυρίως, καὶ ταυτόχρονα δημιούργησε ρωγμὲς στῆ δομὴ τῶν ἰσοζυγίων πληρωμῶν τους. Οἱ χώρες αὐτὲς ὅμως δὲν μπόρεσαν ἢ δὲν θέλησαν νὰ ἀνταποκριθοῦν ὁμοίομορφα καὶ συντονισμένα στὴν κρίση αὐτὴ καὶ νὰ ἀντιμετωπίσουν ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα Kartels τῆς οἰκονομικῆς μας ἰσορροπίας. Ἔτσι ἡ Ἄγορὰ πετρελαίου μεταβλήθηκε ἀπὸ Buyer's Market σὲ Seller's Market μὲ — Inter Allia — δυσανάλογες ψυχολογικὲς ἐπιπτώσεις στὸν καταναλωτὴ καὶ — μακροχρόνια — στὸν ἐπενδυτὴ.

Ἐνα ἄλλο στοιχεῖο ἀβεβαιότητας στῆ Διεθνῆ Ἄγορὰ εἶναι οἱ ἐλεύθερα κυμαινόμενες συναλλαγματικὲς ἰσοτιμίες. Ἀκόμα καὶ οἱ «ἀμαρτωλὲς πολυεθνικὲς» πού ἐπιλέγουν τὸν τόπο ἐγκαταστάσεώς τους βάσει διεθνoῦς κόστους καὶ τιμῶν δὲν εἶναι βέβαιες γιὰ τὴν ἰσχὺ καὶ διατήρηση τῶν κριτηρίων αὐτῶν στὸ μέλλον. Εἶναι πιθανὸ ἡ συναλλαγματικὴ ἀταξία νὰ αὐξάνει τὸν ἐπιχειρηματικὸ κίνδυνο καὶ νὰ ἀποθαρρύνει τὶς μακροχρόνιες ἐπενδύσεις.

Τὸ τέταρτο στοιχεῖο πού θὰ ἤθελα νὰ ἀναφέρω εἶναι ἡ σταδιακὰ αὐξανό-

(2) Βλ. «The European Economy beyond the crisis. From stabilisation to structural change». Ed. G. R. Denton — J.J. N. Cooper Bruges — de Tempel 1977.

μενη συμμετοχή του Δημοσίου στο έθνικό εισόδημα που παρατηρείται στις βιομηχανικές χώρες. Πέρα από τις γνωστές επιπτώσεις που μπορεί να έχει το φαινόμενο αυτό στην ιδιωτική επένδυση και γενικότερα στη λειτουργία του συστήματος της ελεύθερης Αγοράς δεν φαίνεται να βελτιώνει τη θέση των εργαζόμενων όπως θα περίμενε κανείς.

Σε μία μελέτη που έγινε για την Αγγλία³ υπολογίστηκε ότι, αν αφαιρεθεί ή έμμεση φορολογία από την συμμετοχή των καθαρών κερδών στο Α.Ε.Π. σε τιμές συντελεστών παραγωγής, ή συμμετοχή αυτή μειώνεται μεταξύ 1962 και 1970 από 16,8 % σε 10,7 %, ή δε συμμετοχή των μισθών ήμερομισθίων στο Κ.Ε.Π. αυξάνεται μεταξύ 1964 και 1970 από 74,5 % σε 78,8 % — και αυτό κατά την μελέτη οφείλεται στις επιτυχημένες πιέσεις για αυξήσεις των εργατικών συνδικάτων. Άλλα στην ίδια μελέτη παρουσιάζονται στοιχεία τα οποία δείχνουν ότι η συμμετοχή των μισθών ήμερομισθίων στο ΚΕΠ σε τιμές συντελεστών παραγωγής μετά την αφαίρεση των άμεσων και έμμεσων φόρων μειώνεται μεταξύ 1964 και 1970 από 53,6 % σε 50,2 %. Με αυτή την έρμηνεία, τα εργατικά συνδικάτα πιέζουν για τη διατήρηση του μεριδίου τους στο έθνικό εισόδημα, το οποίο φαλκιδεύεται από το κράτος. Και η πίεση αυτή είναι πιο αποτελεσματική όταν στρέφεται έναντι του άμεσου εργοδότη παρά όταν στρέφεται έναντι του άπρόσωπου κράτους. Ο αντίλογος σε τέτοιου είδους επιχειρήματα είναι συνήθως οι κοινωνικές παροχές και κοινωνικές Ασφαλίσεις προς τους εργαζομένους. Το θέμα των παροχών είναι άρκετά συζητήσιμο. Είναι θέμα ποιότητας και αξιολογήσεως των παροχών, ιεραρχήσεως των αναγκών κλπ., νομίζω δε ότι θα πρέπει πια να αρχίζει να εξετάζεται στα πλαίσια της παλαιάς γνωστής «θεωρίας της κυριαρχίας του καταναλωτή». Όπωςδήποτε, ο αντίλογος στο θέμα των παροχών προς τους εργαζομένους είναι οι παροχές κινήτρων για επενδύσεις, οι παροχές επιδοτήσεως στην παραγωγή και στις εξαγωγές, ή χαμηλότοκη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και οι εξωτερικές οικονομίες που δημιουργεί το κράτος για την Βιομηχανία με Δημόσιες δαπάνες προερχόμενες από τα φορολογικά έσοδα. Σαν συμπέρασμα, νομίζω ότι η σημερινή κρίση είναι κρίση διαρθρωτική και είναι κρίση της διεθνούς οικονομικής συνεργασίας και της δομής του μικτού καπιταλιστικού συστήματος. Έτσι όπως έχει σταδιακά διαμορφωθεί και λειτουργεί σήμερα.

(3) Βλ. Α. Glyn: «Notes on the profits squeeze». Bulletin of the conference of socialist economists, Feb. 1975.